

BISBES, MÀRTIRS, MENESTRALS
I COMERCIANTS A LA BASÍLICA DELS
SANTS MÀRTIRS JUST I PASTOR

V JORNADES DE LES BASÍLIQUES
HISTÒRIQUES DE BARCELONA
(7 I 8 DE NOVEMBRE DE 2019), BARCELONA 2021

STUDIA HISTORICA TARRACONENSIA

11

BISBES, MÀRTIRS, MENESTRALS
I COMERCIANTS A LA BASÍLICA
DELS
SANTS MÀRTIRS JUST I PASTOR

V JORNADES DE LES BASÍLIQUES
HISTÒRIQUES DE BARCELONA
(7 I 8 DE NOVEMBRE DE 2019), BARCELONA 2021

JULIA BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO (ed.)

ATENEU UNIVERSITARI SANT PACIÀ
FACULTAT ANTONI GAUDÍ D'HISTÒRIA,
ARQUEOLOGIA I ARTS CRISTIANES
FACULTAT DE TEOLOGIA DE CATALUNYA
2021

Fotografia de la coberta: Detall de la tomba privilegiada a l'interior de la Basílica dels Sants
Màrtirs Just i Pastor, Barcelona. Fotografia: P. Vivas.

Barcelona, febrer 2021

© Facultat Antoni Gaudí d'Història, Arqueologia i Arts Cristianes (AUSP)
© Facultat de Teologia de Catalunya (AUSP)
© Dels autors

ISBN: 978-84-122798-2-5
Dipòsit legal: B 3680-2021

Maquetació i impressió: Parangona Realització Editorial, sl

Josep Torné i Cubells (1956-2020)

Monjo cistercenc, fill de Sant Benet i Sant Bernat, prevere de la Comunitat de Santa Maria de Togores (Sabadell), estudiós dels Pares de l'Església, de la Monàstica i de la Teologia medieval, editor i intèrpret de manuscrits, professor de les facultats de Teologia i Antoni Gaudí de l'Ateneu Universitari Sant Pacià, mestre espiritual, deixeble de l'Evangelí de Jesús, servidor de l'Església. A ell dediquem aquest volum en penyora de reconeixement i d'afecte.

ÍNDICE GENERAL

PRESENTACIÓ, <i>Julia Beltrán de Heredia Bercero</i>	13
JUSTO, PASTOR, PAULINO Y ASTURIO.	
LA CONSTRUCCIÓN DEL CULTO EN COMPLUTUM, ¿Y EN BARCINO?	
<i>Sebastián Rascón Marqués / Ana Lucía Sánchez Montes</i>	17
1. Introducción y objetivos	17
2. El contexto: la ciudad romana de Complutum	18
3. Los datos arqueológicos	18
3.1. <i>El núcleo principal</i>	18
3.2. <i>El «palacio de Daciano»</i>	20
3.3. <i>Otros lugares del cristianismo tardoantiguo:</i>	
<i>el suburbio del Campo Laudable</i>	22
3.3.1. La Catedral-Magistral.....	22
3.3.2. La necrópolis del Campo Laudable y otros elementos arqueológicos.....	25
3.3.3. La villa del Val y necrópolis del Camino de los Afligidos ..	26
4. El marco histórico: Justo y Pastor, Poncio Meropio Paulino y Asturio, ¿un conflicto político regional en la tardoantigüedad del centro de Hispania?	28
4.1. <i>Paulino, Terasia, Justo y Pastor</i>	28
4.2. <i>¿Los mártires, en un conflicto entre ciudades?</i>	31
5. Conclusiones.....	35

<i>BARCINO</i> I LA FIGURA DEL BISBE PACIÀ, <i>Joan Torra</i>	37
1. Un Pare de l'Església de Barcelona	37
2. Pacià, bisbe.....	40
3. Pacià, escriptor i teòleg.....	42
4. Semproniana i el novacianisme	44
5. El testimoni de Pacià sobre la penitència i el baptisme	46
6. La seva soteriologia, la salvació que ve de Déu.....	48
7. El paral·lelisme entre la penitència i el baptisme	49
8. En resum	50
9. El culte a sant Pacià.....	52
CULTO A LOS OBISPOS, RELIQUIAS Y PRIVILEGIOS FUNERARIOS	
EN LA <i>BARCINO</i> TARDOANTIGUA, <i>Julia Beltrán de Heredia Bercero</i>	53
1. A propósito del culto a los obispos.....	53
2. El culto a san Paciano de Barcelona	58
3. El «hallazgo arqueológico» de 1413 y su atribución al obispo Paciano	62
4. El estudio científico de la reliquia	65
5. La tumba de Sant Just i Pastor y sus indicadores de privilegio	66
5.1. <i>Privilegiada por su tipología / cualidades intrínsecas</i>	67
5.2. <i>Privilegiada por la existencia de una superestructura, una decoración particular o inscripción explícita</i>	68
5.3. <i>Privilegiada por su ubicación «intramuros»</i>	69
5.4. <i>Privilegiada por su localización en una arquitectura de carácter monumental</i>	71
5.5. <i>Privilegiada por su emplazamiento en una sala anexa al presbiterio</i>	72
5.6. <i>Privilegiada por su disposición «ante portam»</i>	73
5.7. <i>Privilegiada por su emplazamiento en un espacio de circulación vinculado al clero</i>	75
5.8. <i>Privilegiada por su proximidad «ad sanctos»</i>	76
6. Enterramientos de obispos y traslados de reliquias.....	77
6.1. <i>Tumbas de obispos en el interior de la ciudad</i>	78

6.2. <i>Relíquias de obispos trasladadas por obispos</i>	80
7. Para concluir	81

EL FONTS DE PERGAMINS MEDIEVALS DE L'ARXIU DE LA BASÍLICA DELS SANTS MÀRTIRS JUST I PASTOR DE BARCELONA

<i>Josep Capdevila Soldevila / Josep Torné Cubells †</i>	85
1. El fons de pergamins medievals de l'arxiu.....	85
1.1. <i>L'Arxiu Parroquial</i>	85
1.2. <i>Les seccions de l'Arxiu</i>	89
1.2.1. «La Parròquia»	90
1.2.2. «La Comunitat de Preveres»	91
1.2.3. «L'Obra»	92
1.2.4. «Confraries i Associacions»	94
1.2.5. «Fons Adventicis»	95
1.2.6. «Manuscrits»	95
1.2.7. «Pergamins»	96
2. Llibres de cor de la Comunitat de Preveres de l'església dels Sants Just i Pastor (Barcelona).....	107
2.1. <i>Manuscrits</i>	107
2.2. <i>Llibres de cor impresos en paper</i>	114

APUNTS DE TOPOGRAFIA ALT-MEDIEVAL: LA BASÍLICA ROMÀNICA DE SANT JUST I PASTOR DE BARCELONA I LES CAPELLES DE SANT CELONI I SANT FÈLIX, *Julia Beltrán de Heredia Bercero*.....

1. La topografia de la parròquia als segles X-XIII.....	119
2. L'església romànica dels Sants Just i Pastor.....	122
3. La capella de Sant Celoni	126
4. El cementiri de Sant Just i Pastor	128
5. La capella de Sant Fèlix.....	130

LA PROMOCIÓ DE CAPELLES A LA BASÍLICA DELS SANTS MÀRTIRS	
JUST I PASTOR ALS SEGLES XIV I XV, <i>Cristina Sanjust Latorre</i>	133
1. El sistema beneficial	134
2. Capelles beneficiades	137
3. Materialització del sentiment religiós	141
4. Consideracions finals.....	146
5. Annex Documental	147
DUES HIPÒTESIS I TRES EXCURSOS SOBRE L'ESGLÉSIA GÒTICA	
DELS SANTS JUST I PASTOR DE BARCELONA	
<i>Jacobo Vidal Franquet / Miquel Àngel Fumanal Pagès / Daniel Duran i Duelt ..</i>	157
1. Primera hipòtesi: Els pilars on es va iniciar l'obra no són els del quart tram, sinó els del primer	160
2. Segona hipòtesi: Un intent de monumentalitzar la capçalera cap al 1500.....	166
3. Primer excurs: l'heràldica de la capella dels Sants Pere i Pau	170
4. Segon excurs: Un apunt sobre la façana.....	172
5. Tercer excurs: Sant Agustí Vell com a model de Sant Just i Pastor.....	175
EL TESTAMENT SACRAMENTAL (ADVERACIÓ SACRAMENTAL)	
DE LA CAPELLA DE SANT FELIU DE LA BASÍLICA DE	
SANT JUST I PASTOR, <i>Miquel Àngel Fumanal Pagès</i>	
	177
CRITERIS I TÈCNiques DE REINTEGRACIÓ VOLUMÈTRICA EN MATERIAL	
PETRI. LES IMATGES DE PERE I PAU DE LA BASÍLICA DE SANT JUST	
I PASTOR: RECUPERANT L'ESCUPTURA I EL COLOR	
<i>Sílvia Marimon</i>	191
1. Justificació	191
2. Objectius i metodologia	191
3. Criteris d'intervenció en la reintegració volumètrica en material petri	192
3.1. <i>Criteris en la reintegració escultòrica</i>	193
3.2. <i>Reintegració matèrica en material petri</i>	195

3.3. <i>Concepte de pèrdua en les obres d'art tridimensionals</i>	195
3.4. <i>Reintegracions simulades en la restauració d'obres d'art</i>	197
3.4.1. Noves tecnologies de reproducció.	
Digitalització de la imatge 3D.....	198
3.4.2. Fotogrametria en Patrimoni	199
4. Cas pràctic	200
4.1. <i>L'escultura gòtica de Sant Pau</i>	200
5. Intervenció en l'escultura	201
5.1. <i>Fitxa tècnica</i>	201
5.2. <i>Estudi organolèptic</i>	202
5.3. <i>Primera fase d'intervenció de conservació en l'obra</i>	202
5.4. <i>Reintegració volumètrica</i>	202
5.4.1. Reproducció mitjançant la tècnica per pressió.....	203
5.4.1.1. Reproducció mitjançant la digitalització de la imatge. Fotogrametria.....	205
5.4.2. Realització de la peça per la reintegració volumètrica	207
5.4.3. Realització del motllo	208
5.4.4. Reproducció de la peça a reintegrar.....	209
6. Conclusions	210
IL·LUSTRACIONS.....	215